

V tomto článku se budeme zabývat jednak otázkou vztahů a rozdílů mezi autoritou, mocí a vlivem, jednak základní klasifikací moci a vlivu. Tyto pojmy budeme pak také na příslušném místě definovat.

Autorita

Východiskem našich úvah bude otázka, zda autorita je či není mocí, resp. vlivem. Přitom — pokud nebude výslovně uvedeno jinak — budeme autoritou rozumět autoritu společenského subjektu, tj. buď jedince nebo skupiny.

O otázce, zda autorita je či není mocí, resp. vlivem, neexistuje v odborné literatuře jednotný názor. Dokazují to tyto příklady:

1. někdy se uvádí, že autorita není mocí¹;
2. jindy se autorita a moc považují za dvě různé formy vlivu, přičemž autorita je pojímána jako legitimní vliv, moc pak jako nelegitimní vliv²;
3. autorita a vliv se však rovněž označují jako dva prostředky působení jedince na chování druhého jedince, a to autorita jako přímé působení a vliv jako

nepřímé působení, přičemž autorita a vliv se podřadují pojmu sociální kontroly³;

4. v dalších případech se autorita charakterizuje jako moc, která je jasná a kterou lidé více či méně „dobrovolně“ respektují, a odlišuje se od manipulace, kterou se rozumí „tajný“ výkon moci, o němž ti, kteří jsou ovlivňováni, nemají ani tušení⁴.

Robert L. Peabody říká, že snahy o rozlišení autority od moci a vlivu mají ve společenských vědách dlouhou a čestnou historii. Podle něho byly v podstatě přijaty tři přístupy:

1. Tyto termíny se zaměňují a nedělá se mezi nimi žádný výslovný rozdíl.
2. Autorita se definuje jako zvláštní případ moci nebo vlivu.
3. Autorita, moc a vliv se považují za zvláštní druhy vztahů mezi lidmi nebo skupinami, přičemž každý druh vztahů sám o sobě je hozen zkoumání⁵.

Na druhé straně je však nutno mít na zřeteli, že rozdíly, které existují v této otázce mezi jednotlivými autory, nejsou

* Předložený článek je součástí obsáhlejší studie o podstatě a problematice autority, jejíž rukopis je v tisku od počátku r. 1968. Text článku byl stylisticky upraven pro samostatnou publikaci v našem časopise.

¹ Viz např.: E. Abramson — H. A. Cutler — R. W. Kautz — M. Mendelson, *Social Power and Commitment: A Theoretical Statement*, American Sociological Review, 1958, Vol. 23, No. 1, s. 15–22. — Porovnej k tomu též Amital Etzioni, *Dual Leadership in Complex Organizations*, American Sociological Review, 1965, Vol. 30, No. 5, s. 688–698. Autor uvádí, že vůdcovství se odlišuje od pojmu moci tím, že způsobuje vliv, tj. změnu preferencí, zatímco moc zahrnuje pouze fakt, že preference subjektu nejsou vyřízeny (s. 690–691).

² Viz např. Bernard Barber, *Social Stratification. A Comparative Analysis of Structure and Process*, New York 1957, s. 234–239. Vlivem rozumí autor účinek, který má chování jedné strany (jedince nebo skupiny) na myšlení nebo činnost nějaké druhé strany (jedince nebo skupiny). Vliv je aspektem všech společenských vztahů. Je vždy reciproční, reciprocita vlivu však neznamená nezbytně rovnost vlivu. A protože vliv je reciproční, musí být také omezený. — O rozdílu mezi vlivem, mocí a autoritou viz též Arnold M. Rose, *Sociology. The Study of Human Relations*, New York 1957, 2. vyd., s. 79–80, 558, 563, 565.

³ Viz např.: Robert Tannenbaum — Irving R. Weschler — Fred Massarik, *Leadership and Orga-*

nization: A Behavioral Science Approach, McGraw-Hill Book Company, Inc., New York–Toronto–London, 1961 s. 270, 271, 276. Podle autorů je autorita interpersonální vztah, v němž jeden jedinec (podřízený) přijímá rozhodnutí učiněné druhým jedincem (nadřízeným) a dovoluje, aby toto rozhodnutí přímo působilo na jeho chování. Podřízený, který přijímá výkon autority, nehodnotí kriticky alternativy chování, které tvoří základ rozhodnutí jeho nadřízeného. Přitom termín „přijímá“ zahrnuje podrobení se i aktivní souhlas. Naproti tomu vliv je poskytnutí relevantní informace jednou osobou druhé, která pak bere informaci v úvahu při rozhodování. Jedinec může sám činit ta rozhodnutí, která přímo působí na jeho vlastní chování, ale druhý jedinec mu může poskytnout informaci, která působí na jeho rozhodnutí. Ovlivňující jedinec tedy nevykonává autoritu, ale udílí radu, činí návrhy, diskutuje, přesvědčuje, používá propagandy apod. Autori pak poznamenávají, že popsané společenské procesy, zahrnují jak autoritu (včetně pozitivních podnětů a donucení), tak vliv, jsou ty společenské procesy, které jsou obvykle obsaženy v termínu „sociální kontrola“.

⁴ Viz např.: Ch. Wright Mills, *Mocenská elita*, Praha 1966, s. 375.

⁵ Robert L. Peabody, *Organizational Authority. Superior-Subordinate Relationships in Three Public Service Organizations*, Atherton Press, New York 1964, s. 5.

vždy rozdílů meritorními, ale jsou do určité míry pouze rozdílů v použitých termínech a v přisouzeném rozsahu jednotlivých pojmů. To se týká — jak uvidíme později — i rozdílů mezi jednotlivými klasifikacemi (společenské) moci.

Podle našeho názoru je autorita společenského subjektu (tj. jedince nebo skupiny) jedním druhem společenské moci. Proto také přikročíme ke klasifikaci společenské moci, a tím i k vymezení vztahu a rozdílů mezi autoritou a ostatními druhy společenské moci.

Společenská moc

Společenskou mocí se rozumí moc vykonávaná mezi společenskými subjekty. Společenská moc tedy předpokládá

1. společenský subjekt, který vykonává moc (nositel neboli subjekt moci);
2. společenský subjekt, vůči kterému je moc vykonávána (předmět neboli objekt moci)⁶;
3. interakci (bezprostřední nebo zprostředkovanou) mezi nositelem moci a objektem moci.

Vedle toho společenská moc dále předpokládá, že nositel společenské moci si jednak svou společenskou moc uvědomuje, jednak ji vykonává vždy vědomě a na základě předchozího rozhodnutí.

Společenská moc může zahrnovat buď vztah nadřízenosti a podřízenosti nebo vztah rovnosti. Nejprve se budeme zabývat společenskou mocí, která zahrnuje vztah nadřízenosti a podřízenosti.

Společenskou moc, která zahrnuje vztah nadřízenosti a podřízenosti, je možno dělit podle subjektivního vztahu objektů moci k moci na tyto tři základní druhy:

1. *autoritu*: objekt moci tuto moc uznává, moc je vykonávána s jeho souhlasem (vůli);
2. *holou moc*: objekt moci tuto moc neuznává, moc je vykonávána proti jeho vůli;

⁶ Ačkoli mluvíme o objektu moci, neznamená to, že objektem musí být jen jeden společenský subjekt, tj. jen jeden jedinec nebo jen jedna skupina. Může jím být i několik jedinců a několik skupin.

⁷ Porovnej k tomu např. Josef L. Porket, *O některých problémech autority*, Psychologie v ekonomické praxi, ročník 1967, č. 3, s. 120–129. (V tomto článku však chybí kapitola o poslušnosti, kterou redakce vypustila.)

⁸ Bertrand Russell (*Power. A New Social Analysis*, London 1946, 5. vyd.) rozumí holou mocí moc, která nespočívá na tradici nebo souhlasu (s. 39), ten druh moci, který nezahrnuje na straně subjektu podrobení se, svolení (s. 84), moc, která je

3. *manipulace*: objekt moci si tuto moc neuvědomuje, moc je vykonávána bez jeho vědomí (vůle).

Uvedené tři druhy společenské moci, které jsou — protože zahrnují vztah nadřízenosti a podřízenosti — asymetrickým (nesouměrným) společenským vztahem, budeme nyní stručně charakterizovat.

Na rozdíl od ostatních druhů společenské moci zahrnuje autorita⁷ vztah nadřízenosti a podřízenosti, plynoucí ze vztahu mezi pozicemi a rolemi. Ostatní druhy společenské moci mohou být vykonávány jakýmkoli společenským subjektem nad jakýmkoli jiným společenským subjektem, bez ohledu na jejich vzájemné (formální nebo neformální) pozice a role.

Další rozdíl mezi autoritou a ostatními druhy společenské moci spočívá v uznání vztahu nadřízenosti a podřízenosti podřízenými subjekty, neboli v legitimitě. Zatímco autorita je legitimní společenskou mocí, ostatní druhy společenské moci uznání vztahu nadřízenosti a podřízenosti podřízenými subjekty nevyžadují a případně ani nepředpokládají.

Poslední rozdíl mezi autoritou a ostatními druhy společenské moci spočívá v dobrovolném charakteru poslušnosti podřízených subjektů. Zatímco autorita předpokládá a vyžaduje dobrovolnou poslušnost podřízených subjektů vůči nositeli autority, ostatní druhy společenské moci sice také vyžadují a předpokládají poslušnost na straně podřízených subjektů, ale tato poslušnost není poslušností dobrovolnou, protože nevyplývá z uznání vztahu nadřízenosti a podřízenosti podřízenými subjekty.

Autorita může být ještě dále (podrobněji) dělena, a to podle různých hledisek. Touto otázkou se však na tomto místě nebudeme zabývat.

Holá moc⁸ (jako společenská moc vůbec) předpokládá interakci mezi nosi-

subjekty respektována jen z toho důvodu, že je mocí, a ze žádného jiného důvodu (s. 99). Definice holé moci je psychologická a vlada ji může vykonávat ve vztahu k některým subjektům, ale nikoli ve vztahu k jiným subjektům (s. 85). Pokud jde o vznik holé moci, říká Russell, že jak slábnou víry a zvyky, které schvalovaly tradiční moc, tradiční moc ustupuje buď moci spočívající na nějaké nové víře nebo holé moci (s. 84); tradiční moc se stává holou mocí, jakmile moc přestala být přijímána (s. 99). Vedle toho může ovšem holá moc vzniknout i výboji v zahraničí — anglicky „foreign conquest“ (s. 85). Holá moc je obvykle vojenská a může mít buď formu vnitřní tyranie nebo formu výboje v zahraničí (s. 39).

telem moci a objekty moci. Tato interakce vytváří sociální systém, v němž jednotlivé pozice spočívají jednak na prestiži (hodnotě), kterou jim přisuzuje toliko (výlučně) nositel moci, jednak na donucení a hrozbě donucení, a to z toho důvodu, že objekty moci neuznávají ani svou podřízenou pozici (a s ní spojenou roli) ani nadřízenou pozici (a s ní spojenou roli). V takto vytvořeném sociálním systému nejsou tedy uznávány ani dodržovány nezbytné společné hodnoty a normy, neboli neexistuje stabilizovaný kulturní systém; tím jsou ohroženy dosahování jeho cílů a jeho adaptace a integrace, jakož i jeho rovnováha a existence. Řečeno jinými slovy, v případě holé moci jde o sociální systém, který je vytvářen jen nositelem moci vynucenou interakcí mezi společenskými subjekty (nositelem moci a objekty moci), přičemž buď ještě není integrován (tj. je ve stadiu zrodu), nebo již není integrován (tj. je ve stadiu zániku).

Výslovně je nutno zdůraznit právě tu skutečnost, že určitý společenský subjekt může sice vykonávat nad druhým společenským subjektem v určité situaci a po určitou dobu holou moc, nemůže však svou nadřízenou pozici (spočívající výhradně na donucení a hrozbě donucení) udržet nadlouho a natrvalo, protože donucení a hrozba donucení samy o sobě nikdy neintegrují skupinu. V tom je implikováno, že je-li nositelem holé moci skupina, musí být sama integrována na jiné základně, než je donucení a hrozba donucení, to znamená, že se v ní musí vyskytovat (být uznávána) určitá autorita⁹.

Manipulace¹⁰ zahrnuje na straně objektu moci domněnku, že jedná na základě vlastního rozhodnutí (vůle). Společenský subjekt tedy neví, že je objektem moci (neboli že ve vztahu k nositeli moci zaujímá podřízenou pozici¹¹), neidentifikuje nositele moci jako takového a nejsou mu známy jeho skutečné cíle.

Při manipulaci — která spočívá na motivování a stimulování objektu moci (manipulovaného) nositelem moci (manipulujícím) — nejsou tudíž rozhodující pozice, které společenské subjekty (nositel a objekt moci) zjevně zaujímají, ani role, které zjevně vykonávají. Uvědomí-li si společenský subjekt, že je objektem moci (manipulovaným), může v podstatě reagovat některým z těchto způsobů:

1. uzná tuto moc; 2. podřídí se jí teprve na základě hrozby donucení a donucení; 3. s úspěchem ji odmítne (ubrání se jí).

Potud stručná charakteristika těch základních druhů společenské moci, které zahrnují vztah nadřízenosti a podřízenosti. K tomu dodejme, že autorita a holá moc se navzájem vylučují, a to v tom smyslu, že určitý nositel moci A může ve vztahu k určitému objektu moci B vykonávat v určitém okamžiku buď jen autoritu (i když u autority jde vždy též o její stupeň) nebo jen holou moc. Autorita může ovšem v průběhu času zaniknout a přejít v holou moc, právě tak jako holá moc může v průběhu času přejít v autoritu, je-li podřízenými subjekty dodatečně za autoritu uznána¹². Naproti tomu autorita a manipulace, resp. holá moc a manipulace se navzájem nevylučují: určitý nositel moci A může ve vztahu k určitému objektu moci B vykonávat v určitém okamžiku jak autoritu (resp. holou moc), tak manipulaci.

Společenský subjekt jako nositel moci může vykonávat současně nebo sukcesivně jeden, dva nebo všechny základní druhy společenské moci. Například jedinec A může vykonávat (lhostejno z jakých důvodů) jen manipulaci, nikoli autoritu a holou moc, přičemž jeho zaměření na tento druh moci může později na jeho straně vést k odmítání jiných druhů moci, i kdyby je vykonávat mohl. Na rozdíl od jedince A může jedinec B vykonávat v různých společenských seskupeních různý druh společenské moci: v jednom auto-

⁹ Porovnej k tomu např. Bertrand Russell: *Power. A New Social Analysis*, London 1946, 5. vyd., s. 97–98. — R. M. MacIver: *The Web of Government*. The Macmillan Company, New York 1947, 2. vyd., s. 16.

¹⁰ Klasických autorů k tomu porovnej Marcus Tullius Cicero, *O povinnostech*. *Rozprava o třech knihách věnovaná synu Markovi*, Praha 1940, s. 103–107.

¹¹ Porovnej k tomu např. Robert K. Merton, *Social Theory and Social Structure*, The Free Press, Glencoe, Illinois, revised and enlarged edition, 1957, 2. vyd. 1958, s. 419. (O manipulaci jde tehdy, „když cíle ovlivňujícího nejsou zjevné“). S. Kryšínští,

Sociologické prvky organizace řízení. Podle: Moderní řízení, roč. 1966, č. 4, s. 48. („Moc, jejímž základem je manipulace, spočívá v tom, že na chování podřízených je vykonáván sice vliv, ale bez objasnění, jaký postup se od nich očekává, a rovněž není užito přímé síly“).

¹² Pro úplnost a přesnost zdůrazníme ještě jednou výslovně, že mluvíme-li v souvislosti s holou mocí a manipulací o pozicích, nejde o pozice ve vlastním (plném) smyslu, ale o kvazi-pozice.

¹³ Přechod holé moci v autoritu neboli získání autority dosavadním nositelem holé moci pak umožňuje v odpovídajícím stupni omezit donucení, resp. hrozbu donucení.

ritu, ve druhém holou moc, ve třetím manipulaci. A konečně jedinec C může vykonávat v určitém společenském seskupení současně všechny základní druhy společenské moci: ve vztahu k jednomu společenským subjektům autoritu, ve vztahu k druhým holou moc, ve vztahu ke kterýmkoliv z nich manipulaci.

Opačně může být společenský subjekt jako objekt moci současně nebo sukcesivně objektem všech základních druhů společenské moci, tj. autority, holé moci a manipulace.

Uvedené druhy společenské moci zahrnují — jak již bylo řečeno — vztah nadřízenosti a podřízenosti. Moc však může být vykonávána i mezi společenskými subjekty, které jsou ve vztahu rovnosti. V tomto případě působí každý ze zúčastněných společenských subjektů otevřeně (zjevně) na druhý, aby u něho vyvolal žádoucí reakci. Při tomto otevřeném vzájemném působení není sice stupeň působení v obou směrech zpravidla stejný, ale žádný ze zúčastněných společenských subjektů nemůže vyvolat u druhého žádoucí reakci bez jeho souhlasu (proti jeho vůli) a opačně, každý má možnost úspěšně odmítnout reakci, požadovanou druhým (ubránit se jí). Jde tedy o symetrický, na reciprocitě spočívající společenský vztah neboli o reciproční moc. Reciproční moc nevylučuje nerovnost moci zúčast-

něných společenských subjektů, tato nerovnost moci se však v tomto symetrickém společenském vztahu neprojevuje.

Reciproční moc může v průběhu času přejít v autoritu nebo holou moc (právě tak, jako může autorita nebo holá moc v průběhu času přejít v reciproční moc). Může být rovněž doprovázena manipulací. A konečně může být vykonávána i mezi dvěma společenskými subjekty, které v jiném seskupení nebo dokonce i v tomtéž seskupení, ale v souvislosti s jinými problémy jsou ve vztahu nadřízenosti a podřízenosti.

Tím jsme skončili klasifikaci společenské moci¹³. Tato klasifikace však nic nevypovídá o determinantách společenské moci, tj. o faktorech, které ji vyvolávají, vytvářejí, udržují, posilují (upevňují), omezují, oslabují a způsobují její zánik. Neříká tedy například, proč určitý společenský subjekt je uznáván za autoritu, proč druhý společenský subjekt vykonává holou moc (resp. manipulaci) a proč v dalším případě vykonávají dva společenské subjekty navzájem reciproční moc.

Společenská moc je vykonávána ve všech oblastech společenského života, tedy například v politice, ekonomice, armádě, škole, rodině, vědě, umění, náboženství. Z tohoto hlediska je pak možno rozlišovat různé druhy společenské moci, jako je moc

¹³ Ke klasifikaci společenské moci porovnej např. Heinz Hartmann, *Funktionale Autorität. Systematische Abhandlung zu einem soziologischen Begriff*, Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart 1964, s. 6–10. Autor mluví o vlivu (Einfluss), kterým rozumí přímou interakcí osob, pokud tato působí na budoucí chování nebo postoj účastníků (takže jsou odlišné od toho, co by byly bývaly v nepřítomnosti interakce). Jeho klasifikace vlivu jako nadřazeného pojmu pak rozlišuje:

1. *Vnější vliv*, který působí na objekt zvenčí a dosahuje svého účinku — s určitou pravděpodobností — bez vnitřního souhlasu řízené strany. Patří sem:
 - a) *Moc (Macht)*, tj. vliv, který spočívá na nátlaku (Zwang), přičemž nátlak záleží v použití nebo hrozbě nucení (Nötigung). Moc se rozpadá na dvě kategorie, a to na *přesilu* (Übermacht), založenou na síle (Stärke) a projevující se používáním násilí (Gewalt), a *monopol*, založený na hospodářské, sexuální či zvykové závislosti ovlivňovaného na ovlivňujícím a projevující se vykořisťováním.
 - b) *Převaha* (Überlegenheit), tj. vliv, který spočívá na manipulaci. Manipulace znamená řízení úskokem, manipulující činí za druhé rozhodnutí, aniž by vyvolal jejich přímý odpor.
2. *Vnitřní vliv*, který působí „vnitřně“ prostřednictvím ovlivněné strany. Patří sem:
 - a) *Panství* (Herrschaft), tj. vliv spočívající na víře ovládaných. Může být charismačké, tradiční nebo racionální. Jde o tradiční typologii Maxe Webera.
 - b) *Autorita*, tj. vliv spočívající na vědění. Ovlivňovaný poznal na empirický či logický verifikoval fakt, že požadavky ovlivňujícího, měřené podle objektivního měřítka, jsou oprávněné. Ovlivňující se stává nezávislým na víře ovliv-

ňovaného a může páně dokázat, že mu vliv přísluší. Autorita může být funkční (založená na odbornosti) a reprezentativní (založená na identitě, na společenské zájmů).

3. *Vliv v užším smyslu*, který leží na hranici mezi vnitřním a vnějším vlivem. Vliv v užším smyslu spočívá na reciprocitě. Vliv je zde „vykoupen“ nebo lépe „vyměněn“. Ovlivňující nahrazuje svému objektu náklady podřízení se. Ovlivňující je zde dostatečně „silný“, aby přivedl objekt se svou nabídkou směny do pokušení. Na druhé straně je jeho objekt odškodněn a ztrácí charakter objektu, neboť vstupuje do společenského vztahu s druhým z vlastní vůle.

Uvedené druhy vlivu jsou pojímány jako ideální typy ve smyslu Maxe Webera. Autor připomíná, že není jisté, zda jeho klasifikace ve skutečnosti vyčerpává všechny možné druhy vlivu a že výlučnost jednotlivých kategorií není úplně zajištěna.

Hartmannova klasifikace vlivu odpovídá zhruba naší klasifikaci společenské moci. Jeho moc odpovídá přibližně naší holé moci, jeho převaha naší manipulaci, jeho vnitřní vliv naší autoritě a jeho vliv spočívající na vědění, ale zahrnuje (vedle straně však existují určité rozdíly. Například síla a hospodářská, sexuální či zvyková závislost patří k determinantám společenské moci vůbec. Násilí může být používáno i nositelem autority, neboť patří k prostředkům a metodám, kterými si nositel autority vynucuje poslušnost, tj. kterými si zajišťuje u podřízených subjektů přijetí, dodržení a realizování svých podnětů (rozhodnutí). Vykořisťování může být účelem jakéhokoli druhu společenské moci, tedy nejen holé moci, ale také manipulace a autority. Autorita není omezena jen na vliv spočívající na vědění, ale zahrnuje (vedle jiného) i vliv spočívající na víře ovládaných neboli panství.

politická, ekonomická, vojenská, výchovná, vědecká, umělecká, náboženská a další.

Lidská moc

Dosud jsme hovořili o společenské moci, která předpokládá nejméně dva jedince (a to nositele moci a objekt moci) a interakci mezi nimi. Ale objektem moci jedince může být nejen druhý společenský subjekt (jedinec, několik jedinců, skupina, několik skupin), ale také jiný jev⁴⁴. Tím se dostáváme k pojmu lidské moci.

Lidskou mocí se rozumí moc vykonávaná jedincem nad jakýmkoli jevem. O jedinci jako nositeli moci zde mluvíme záměrně z důvodu, který bude zřejmý později. Podle povahy jevu, který je objektem moci, je pak možno dělit lidskou moc na několik základních druhů. Lidská moc je tedy pojem, který je nadřazen všem druhům moci, jejichž nositelem je jedinec. Přitom lidská moc předpokládá, že nositel lidské moci si jednak svou moc uvědomuje, jednak ji vykonává vždy vědomě a na základě předchozího rozhodnutí.

Na jedince působí faktory biologické, psychologické, společenské, kulturní a fyzikální, a naopak, jedinec působí na tyto faktory. Protože tedy jedinec působí na faktory biologické, psychologické, společenské, kulturní a fyzikální, je možno dělit lidskou moc podle jejího objektu na tyto základní druhy:

1. moc jedince nad sebou samým;
2. moc jedince nad druhými společenskými subjekty neboli společenská moc;
3. moc jedince nad kulturními výtvy. a to hmotnými i nehmotnými;
4. moc jedince nad přírodou, a to živou i neživou, lidskou (vnitřní) i mimolidskou (vnější).

Z uvedených základních druhů lidské moci jsme se již zabývali společenskou mocí. Moc jedince nad kulturními výtvy (která zahrnuje například moc nad výrobními nástroji, spotřebními statky, spo-

lečenskými a skupinovými hodnotami a normami, poznatky) a moc nad přírodou zde blíže rozebírat nebudeme. Zmíníme se však krátce o moci jedince nad sebou samým.

Mocí jedince nad sebou samým se rozumí vědomé, jedincovou vůlí vykonávané usměrňování (kontrola, regulace, řízení) jednak vlastních psychických vlastností a procesů (jako jsou například emoce, city, vloh, a nadání, temperament, návyky a zlovyky, schopnosti, dovednosti, vědomosti, potřeby, přání, zájmy, představy, fantazie, postoje, názory, myšlení, hodnocení, rozhodování), jednak vlastního chování, tj. vnějších (verbálních i neverbálních) projevů. Je tedy psychologickým jevem a stejně jako ostatní druhy lidské moci není absolutní (neomezená), ale je relativní (omezená), neboť je podmíněna jak vnitřním i vnějším prostředím jedince (například jeho únavou, vyčerpáním, zdravotním stavem, výchovou, podnebím), tak jeho vlastními psychickými vlastnostmi a procesy. Rozsah, intenzita a důslednost jejího výkonu nejsou neměnné, ale mohou se měnit, tj. zvětšovat nebo zmenšovat.

V souvislosti s tímto druhem lidské moci ještě dodejme, že jedinec může ovšem vědomě usměrňovat (byť jen do určité míry) i některé své fyziologické procesy. Ale z hlediska jedince jako psychologického systému patří jeho organismus k jeho vnitřnímu prostředí a vědomé usměrňování jeho fyziologických procesů pak k jeho moci nad přírodou.

Uvedené základní druhy lidské moci jsou ve vztahu vzájemného působení, závislosti a podmíněnosti. Například společenská moc předpokládá a vyžaduje moc jedince nad sebou samým, jakož i nad svým organismem. Moc nad mimolidskou přírodou předpokládá a vyžaduje společenskou moc a moc nad kulturními výtvy. Moc nad kulturními výtvy a nad přírodou může být prostředkem k získání a vykonávání společenské moci, opačně

⁴⁴ Někdy se ovšem rozumí mocí pouze moc společenská. Tento názor zastává například Richard Dolberg, který rozlišuje: 1. Moc, tj. vztah mezi lidmi, který je vždy prožíván oboustranně, kterého jsou si obě strany vědomy. Je to schopnost přímo nebo nepřímě působit ve společenském životě takovým způsobem na utváření vůle druhého, že jeho chování se více či méně přizpůsobuje vůli působícího. Moc může mít různé formy, jako je například panství nebo vůdcovství. 2. Společenské násilí jako jeden druh násilí, tj. působení na druhého bez jeho vůle, resp. proti jeho vůli. Na rozdíl od mocenské-

ho vztahu může být vztah násilí též jednostranný. 3. Věcné násilí jako druhý druh násilí, tj. působení na věci, přírodu. (*Theorie der Macht. Die Macht als soziale Grundtatsache und als Elementar begriff der Wirtschaftswissenschaften*, Oesterreichischer Wirtschaftsverlag. Vídeň 1934, s. 124–138). Dolberg navíc omezuje pojem společenské moci jen na jeden druh společenské moci, a to na autoritu, zatímco holou moc a manipulaci považuje za společenské násilí, které podřazuje (společně s věcným násilím) násilí.

pak společenská moc může být prostředkem k získání a vykonávání moci nad kulturními výtvary a nad přírodou.

Závěrem uvedme ještě jednu poznámku. Mluvíli jsme dosud o tom, že nositelem lidské moci je jedinec. Ve skutečnosti může být ovšem nositelem všech základních druhů lidské moci (s výjimkou moci jedince nad sebou samým a nad svým organismem) nejen jedinec, ale jakýkoli společenský subjekt vůbec. Je to ostatně implikováno v tom, co bylo řečeno v předešlém odstavci.

Vliv

Od lidské moci přejdeme k dalšímu pojmu, k vlivu. Vliv považujeme ve vztahu k lidské moci za pojem nadřazený, opačně pak lidskou moc považujeme ve vztahu k vlivu za pojem podřazený. Lidská moc je tedy jedním druhem vlivu.

Naše dosavadní úvahy ukazují, že lidská moc je takovým druhem vlivu, který je charakterizován tím, že: 1. jeho nositelem je vždy společenský subjekt; 2. jeho nositel si svůj vliv uvědomuje; 3. jeho nositel vykonává svůj vliv vždy vědomě a na základě předchozího rozhodnutí¹⁵.

Existují však ještě jiné druhy vlivu, které nemají povahu lidské moci v uvedeném smyslu. Patří k nim:

1. vliv, který vykonává společenský subjekt na druhé společenské subjekty i na jiné jevy, aniž si jej uvědomuje¹⁶, i když si jej může, ale nemusí dodatečně uvědomit;
2. vliv, který vykonává na budoucí reakce společenských subjektů nikoli druhý společenský subjekt, ale určitý kulturní standard, tj. společenská nebo skupinová hodnota, společenská nebo skupinová norma, poznatek či víra, jako jsou tradice, mravy, morálka, právo, filosofie, věda a náboženství;
3. vliv, který vykonává na budoucí reakce jedinců nikoli druhý společenský subjekt nebo určitý kulturní standard, ale určitá autonomní hodnota, s kterou se

jedinec vnitřně ztotožňuje a kterou může (ale nemusí) být internalizovaný kulturní standard.

Dosud jsme předpokládali, že buď nositelem vlivu i objektem vlivu je společenský subjekt, nebo nositelem vlivu je společenský subjekt a objektem vlivu je jiný jev, nebo nositelem vlivu je kulturní standard či autonomní hodnota, a objektem vlivu je společenský subjekt. Ale rozsah pojmu vliv je možno ještě dále rozšířit, a to tak, že nositelem vlivu je nejen společenský subjekt, kulturní standard či autonomní hodnota, ale jakýkoli jev vůbec, to znamená i jakýkoli psychologický faktor (jiný než autonomní hodnota), hmotný kulturní výtvar, biologický faktor a fyzikální faktor, přičemž objektem vlivu je rovněž jakýkoli jev vůbec, to znamená vedle společenského subjektu i jakýkoli psychologický faktor, hmotný i nehmotný kulturní výtvar, biologický faktor a fyzikální faktor. O vlivu je tedy možno mluvit též mezi dvěma stroji, mezi biologickým organismem a mimolidským přírodním prostředím, mezi biologickým organismem a strojem, apod.

Takto pojímán, může mít vliv nejen informační povahu, ale také hmotnou (hmotně energetickou) povahu, resp. současně informační i hmotnou povahu. Vliv pak není pouze společenským jevem a tudíž výhradně sociologickou kategorií. Je kategorií různých vědních disciplín, jako je (vedle obecné sociologie a speciálních sociologických disciplín) politická věda (resp. politické vědy), ekonomie, právní věda, antropologie, sociální demografie, teorie řízení, psychologie, sociální psychologie, inženýrská psychologie, psychiatrie, psychofarmakologie, mechanika, fyzika, chemie, biologie, technologie a další.

Toto rozšíření rozsahu pojmu vliv je ve shodě s kybernetickým přístupem k problémům řízení a sdělování (i když přesahuje oblast kybernetiky) a může být podle našeho názoru užitečné a výhodné

¹⁵ Tato charakteristika lidské moci jako jednoho druhu vlivu bude ještě upřesněna a doplněna později.

¹⁶ Jedním z těchto případů je tzv. vzor nápodoby, kterým Robert K. Merton rozumí tu formu interpersonálního vlivu, v níž osoba vykonávající vliv si ncuvědomuje, že bezprostřední interakce vedla ke změně následného chování nebo postoje druhých. (*Social Theory and Social Structure*, The Free Press, Glencoe, Illinois, přepracované a rozšířené vydání 1957, 1958, s. 419. (Podle našeho názoru je však možno mluvit o vzoru nápodoby i při zprostředkované interakci.)

Jiným z těchto případů je vliv, který vykonává společenský subjekt svou pouhou přítomností, aniž si tento vliv uvědomuje. Od toho je nutno odlišovat případy, kdy společenský subjekt vědomě vykonává (resp. chce vykonávat) vliv na druhý společenský subjekt svou pouhou přítomností; tyto případy mají povahu manipulace. V této souvislosti ještě dodejme, že na společenský subjekt může vykonávat vliv nejen skutečná, ale také jen usuzovaná přítomnost druhého společenského subjektu.

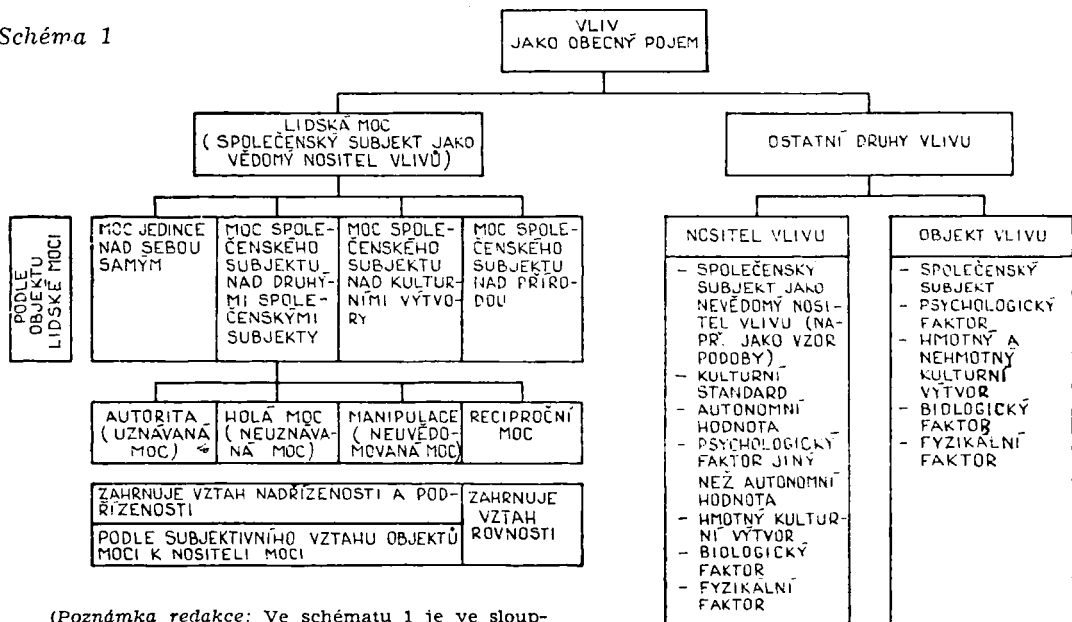
pro účely teoretické a výzkumné (a to zejména při interdisciplinárním přístupu), jakož i praktické.

Tím jsme skončili základní klasifikaci vlivu, lidské moci a společenské moci. Dovodili jsme, že vliv je obecný pojem, který je nadřazen jednotlivým druhům vlivu a jako takový má nejužší obsah a nejširší rozsah; že lidská moc je jedním druhem vlivu a jako taková má širší

rozumí vyvolávání následků. Řečeno jinými slovy, vliv je možno definovat jako *možnost vyvolat následky*.

Tato definice vymezuje obecné rysy (znaky) vlivu, tj. rysy (znaky), které jsou společné všem druhům vlivu a které se vyskytují v každém konkrétním případě vlivu bez rozdílu. K této definici ještě připomeňme, že vliv je pouze možností vyvolat následky, protože nositel

Schéma 1

(Poznámka redakce: Ve schématu 1 je ve sloupci „Nositel vlivu“ nedopatřením uveden „vzor podoby“ místo „vzor nápodoby“.)

obsah a užší rozsah než vliv jako obecný pojem; a že společenská moc je jedním druhem lidské moci, a jako taková má širší obsah a užší rozsah než lidská moc.

Základní klasifikace vlivu, lidské moci a společenské moci, podaná v tomto článku, je pro přehlednost graficky znázorněna ve schématu 1.

Definice

Dosud učiněné vývody nyní uzavřeme tím, co jsme dosud neučinili, co však nesmíme opomenout: budeme vliv a moc definovat.

Vliv je možnost nositele vlivu působit na objekt vlivu, přičemž „působením“ se

vlivu nemusí následky vždy vyvolat, nemluvě o tom, že nemusí vliv neustále vykonávat.

Lidská moc je možnost společenského subjektu jako nositele moci vědomě působit na objekt moci, přičemž „působením“ se rozumí realizování učiněného rozhodnutí, neboli prosazení vlastní vůle, neboli vyvolávání zamýšlených následků¹⁷. Řečeno jinými slovy, lidskou moc je možno definovat jako *možnost vyvolat zamýšlené následky*¹⁸.

Tato definice vymezuje obecné rysy (znaky) lidské moci, tj. rysy (znaky), které jsou společné všem druhům lidské moci a které se vyskytují v každém konkrétním

¹⁷ Zamýšlený následek je takový skutečný následek, který je ve shodě se subjektivním úmyslem nositele moci. Naproti tomu nezamýšlený následek je takový skutečný následek, který je v rozporu se subjektivním úmyslem nositele moci.

¹⁸ Pro srovnání uvedeme několik definic a charakteristik moci, které se navzájem liší zejména svým rozsahem, to znamená podle toho, co považují za objekt moci.

1. „Moc může být definována jako schopnost jedince nebo skupiny jedinců modifikovat chování druhých jedinců nebo skupin způsobem, který si přeje, a zabránit tomu, aby jeho (její) vlastní chování bylo modifikováno způsobem, který si nepřeje“. (R. H. Tawney, Equality, Londýn 1938, 3. přepracované vyd., s. 200).

případě lidské moci bez rozdílu. Je podřaděna definici vlivu jako obecného pojmu. K specifickým rysům (znakům), kterými se lidská moc jako jeden druh vlivu liší od ostatních druhů vlivu, patří:

1. nositelem lidské moci je vždy společenský subjekt;
2. nositel lidské moci si svou moc uvědomuje;
3. nositel lidské moci vykonává svou moc vědomě a na základě předchozího rozhodnutí;
4. nositel lidské moci usiluje o vyvolání zamýšlených následků.

Protože lidská moc je pouze možností vyvolat zamýšlené následky, jde vždy o stupeň moci, který je možno stanovit na základě toho, jak skutečné následky jsou ve shodě nebo v rozporu se subjektivním úmyslem nositele moci. Čím více jsou v konkrétním případě skutečné následky ve shodě se subjektivním úmyslem nositele moci, tím větší je stupeň jeho moci. A opačně, čím více jsou v konkrétním případě skutečné následky v rozporu se subjektivním úmyslem nositele moci, tím menší je stupeň jeho moci.

V souvislosti s lidskou mocí je pak ještě nutno připomenout, že *moc sama o sobě je bezobsažná a mravně neutrální*. O obsahu a mravní relevantnosti moci lze mluvit teprve v konkrétních případech moci, které jsou spojeny s konkrétním nositelem moci, s konkrétním objektem moci, s konkrétním cílem, s konkrétními

prostředky a metodami, s konkrétními podmínkami a konkrétními následky.

Společenská moc je možnost společenského subjektu jako nositele moci vědomě působit na druhý společenský subjekt jako objekt moci, přičemž „působením“ se rozumí realizování učiněného rozhodnutí, neboli prosazení vlastní vůle, neboli vyvolávání zamýšlených následků. Řečeno jinými slovy, společenskou moc je možno definovat jako *možnost vyvolat zamýšlené společenské následky*.

Tato definice vymezuje obecné rysy (znaky) společenské moci, tj. rysy (znaky), které jsou společné všem druhům společenské moci a které se vyskytují v každém konkrétním případě společenské moci bez rozdílu. Je podřaděna definici lidské moci.

Při společenské moci vykonává její nositel moc nad budoucími reakcemi objektů moci (přičemž totéž platí i pro tzv. vzor nápodoby). Důraz na usměrňování budoucích reakcí objektů moci vyplývá z toho, že každá interakce (i například mezi rovnými) působí — byť jakkoli nepatrně — na reakce zúčastněných společenských subjektů v bezprostřední situaci; jedinec se nechová přesně týmž způsobem v přítomnosti druhých společenských subjektů, jako v izolaci. Kdyby se proto usměrňování, vykonávané nositelem společenské moci (resp. tzv. vzorem nápodoby), týkalo všech změn reakcí druhých společenských subjektů, bylo by ve

2. „Moc může být definována jako vytváření zamýšlených účinků. Je tedy kvantitativním pojmem...“ (Bertrand Russell, *Power, A New Social Analysis*, Londýn 1946, 5. vyd., s. 35). Autor na jiném místě dodává, že „... musíme hodnotit výkon moci podle jejích účinků, a proto se musíme nejprve rozhodnout, jaké účinky si přejeme“ (s. 281–282).
3. „Moc je však relativní pojem. Je to schopnost překonat možný odpor. Kde odpor není možný, význam moci je neutralizován.“ (Walter Fales, *Wisdom and Responsibility. An Essay on the Motivation of Thought and Action*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey 1946, s. 42.)
4. „Moci“ rozumíme účast nebo schopnost účastnit se při činnosti důležitých rozhodnutí.“ (Harold D. Lasswell, *The Analysis of Political Behavior, An Empirical Approach*, Londýn 1947, s. 37.)
5. „Moc není v podstatě nic jiného než vliv určité intenzity, který nějaká osoba nebo skupina osob vykonává na určitý výřez svého okolí. Vliv určité intenzity: Aby byl mocí, musí být tento vliv tak velký, aby se díl okolí, který vliv uchopuje, choval tak, jak chce osoba nebo skupina osob, která vykonává vliv, aby se choval.“ „Tajemství lidské moci je tajemství působící síly vědomého lidského chování.“ (Friedrich August Frelherr v. d. Heydte, *Formen der Gesamtlagerung und Ordnung der Gesellschaft, Handbuch der Soziologie*, vyd. Werner Ziegenfuss, Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart 1956, s. 823). Autor zde rovněž rozlišuje mezi moci (Macht) a mocí nad lidmi (Macht über Menschen).
6. „Moc se týká schopnosti určitých jedinců ovliv-

- ňovat chování druhých nebo činnost skupiny.“ (Paul Thomas Young, *Motivation and Emotion. A Survey of the Determinants of Human and Animal Activity*, New York–Londón 1961, s. 485.)
7. „Člověk má „moc“ na částmi přírody, moc nad svými dětmi, moc nad svými druhy. Moc je vztah, kterým člověk může realizovat možnosti existující mimo něho, nebo zamezit realizaci takových možností... „Společenská“ moc je vztah, kterým člověk nebo skupina může realizovat možnosti existující ve společnosti nebo zabránit spontánním realizacím společnosti.“ (J. A. Ponsioen, *The Analysis of Social Change Reconsidered A Sociological Study*, Mouton & Co., – S-Gravenhage 1962, s. 80.)
 8. „Definueme moc jako možnost, která dovoluje A, aby přiměl B k takové činnosti, kterou by B bez intervence A, sua sponte, nerealizoval.“ (Miloslav Jodl, předmluva ke knize Charles Wright Mills, *Mocenská elita*, Praha 1966, s. 12.)

Z uvedených definic je nejuzší definice Lasswellova, protože se týká jen politické moci. Někteří autoři (např. Tawney, Young, Jodl) rozumějí moci výhradně společenskou moc. Další autoři (např. Heydte, Ponsioen) se přibližují našemu pojmu lidské moci. I když jejich pojetí nezahrnuje moc jedince nad sebou samým, moc je podle nich vykonávána jen nad vnějším prostředím člověka (lidské bytosti). A konečně Russell a Fales podávají definici, kterých by mohlo být použito ve stejném rozsahu a smyslu jako náš pojem lidské moci. Pro typologii sociologických definic moci viz Zygmunt Bauman, *Vize lidského světa (Studia o spoločenskej genéze a funkcii sociológie)*, Bratislava 1967, s. 348–354.

skutečnosti totožné s interakcí vůbec¹⁹.

Usměrnování budoucích reakcí objektů společenské moci může být přímé nebo nepřímé. Při přímém usměrnování usměrňuje nositel moci budoucí reakce druhých společenských subjektů tím, že od nich požaduje určitou reakci. Při nepřímém usměrnování usměrňuje nositel moci budoucí reakce druhých společenských subjektů tím, že mění (resp. vytváří) společenské, kulturní, psychologické a přírodní podmínky, ve kterých se tyto společenské subjekty nalézají a které na ně působí. Přímé usměrnování je charakteristické pro autoritu a holou moc, i když jak nositel autority, tak nositel holé moci může používat rovněž nepřímého usměrnování a posilovat (upevňovat) jím přímé usměrnování. Nepřímé usměrnování má povahu manipulace, pokud si je objekty moci neuvědomují.

Závěr

Vliv jako obecný pojem není předmětem sociologického zkoumání. Sociologické zkoumání vlivu se omezuje na vliv vykonávaný mezi společenskými subjekty, přičemž se soustřeďuje především na společenskou moc jako jeden druh vědomě vykonávaného vlivu, i když nemůže pustit ze zřetele vliv, který vykonává společenský subjekt na druhé společenské subjekty, aniž si jej uvědomuje (například jako tzv. vzor nápodoby). Současné musí ovšem brát v úvahu též vliv, který vykonávají na společenské subjekty a jejich společenské reakce (tj. činnosti a nečinnosti) faktory kulturní, psychologické a přírodní.

Společenské, kulturní, psychologické a přírodní faktory vykonávají vliv na každou interakci mezi společenskými subjekty, ať bezprostřední nebo zprostředkovanou, ať mezi jedinci, mezi jedincem a skupinou (jako sociálním systémem) nebo mezi skupinami (jako sociálními systémy). Pokud jde specificky o společenskou moc jako jeden druh vědomě vykonávaného vlivu, je vykonávána při interakci a předpokládá ji, ale na druhé straně každá interakce nezahrnuje společenskou moc. A protože společenská moc je vykonávána při interakci a protože interakce může mít v podstatě formu kooperace nebo konfliktu, plyne z toho, že společenská

moc je obsažena v kooperaci i konfliktu a že se rovněž podílí na jejich vzniku i zániku.

Společenská moc může být v podstatě vykonávána buď mezi dvěma společenskými subjekty nebo mezi třemi společenskými subjekty. To znamená, že problematika společenské moci může být vyjádřena dvěma základními modely a na nich také zkoumána.

První model vyjadřuje vykonávání společenské moci mezi dvěma společenskými subjekty A a B, které jsou buď ve vztahu nadřízenosti a podřízenosti nebo ve vztahu rovnosti. Tento model se vztahuje rovněž na případy, kdy společenský subjekt A (a právě tak B) je sice současně nositelem nebo objektem společenské moci i ve vztahu k dalším společenským subjektům C, D, ... n, ale každý z těchto vztahů je nezávislý na druhých.

Druhý model vyjadřuje vykonávání společenské moci mezi třemi společenskými subjekty A, B, C, které jsou buď ve vztahu nadřízenosti a podřízenosti (a to tak, že A je nositelem společenské moci ve vztahu k B a C jako objektům společenské moci a usměrňuje jednak vztah mezi B a C, jednak vztah mezi sebou na jedné straně a B a C na straně druhé) nebo ve vztahu rovnosti. Tento model se vztahuje rovněž na případy, kdy společenská moc je vykonávána mezi více společenskými subjekty než třemi; opačně pak může přejít v první model, například tehdy, spojí-li se dva zúčastněné společenské subjekty (B a C, A a B, A a C) proti třetímu.

Oba uvedené modely umožňují vyjádřit jak existující mocenské vztahy, tak jejich změnu, tedy například přechod vztahu nadřízenosti a podřízenosti ve vztah rovnosti nebo zánik společenské moci jejího dosavadního nositele, který se následkem toho stává objektem společenské moci druhého společenského subjektu.

Tím jsme skončili naše úvahy o autoritě, moci a vlivu. K tomu již jenom znovu připomeňme a výslovně zdůrazněme, že pojem vlivu (včetně společenské moci jako jednoho druhu vědomě vykonávaného vlivu) je implikován v pojmu sociálního systému a že zkoumání sociálního systému (jakož i vztahů mezi sociálními systémy) se bez pojmu vlivu neobejde.

¹⁹ Porovnej k tomu např. Robert K. Merton, *Social Theory and Social Structure*, The Free Press, Glencoe, Illinois, 1957, 2. upravené a rozšířené vyd., 1958, s. 415.

Резюме

Носиф Л. Поркет: Авторитет, власть, влияние

В статье говорится как о вопросе отношении и разницы между авторитетом, властью и влиянием, так и об основной классификации власти и влияния. Эти понятия определяются также в статье.

В спецлитературе не существует единого взгляда на вопрос, если авторитет является или не является властью или же влиянием. По нашему мнению авторитет общественного субъекта (т. е. индивидуума или группы) является одним видом общественной власти.

Общественная власть предполагает носителя власти, объект власти и взаимодействие между ними. Далее предполагает, что носитель общественной власти с одной стороны свою общественную власть осознает, а с другой всегда ее исполняет сознательно и на основе предыдущего решения.

Общественная власть может включать или отношение высшего субъекта и подчинения или отношение равенства.

Общественную власть, включающую отношение высшего субъекта и подчинения можно разделить согласно субъективному отношению объектов власти к власти на следующие три основных вида:

- 1) авторитет: объект власти, упомянутую власть признает, власть исполняется с его согласием (волей);
- 2) голую власть: объект власти, упомянутую власть не признает, власть исполняется против его воли;
- 3) манипуляция: объект власти, упомянутую власть не осознает, власть исполняется без его ведома (воли).

Однако власть может исполняться и между общественными субъектами, находящимися в отношении равенства. В этом случае каждый из участвующих общественных субъектов действует во второй открыто, чтобы вызвать у него нужную реакцию. Ни один из участвующих общественных субъектов не может вызвать у второго нужную реакцию без его согласия (против его воли) и наоборот, у каждого имеется возможность, с успехом отказаться от реакции, требуемую вторым. Это взаимная власть.

Общественная власть подчинена понятию человеческой власти, это значит, что она является одним видом человеческой власти. Однако как общественная, так и человеческая власть предполагают, что носитель человеческой власти со своей властью осознает и то исполняет ее всегда сознательно, на основе предыдущего решения. Согласно объекту власти, человеческую власть можно разделить на следующие основные виды:

- 1) власть индивидуума над самим собой;
- 2) общественную власть;
- 3) власть индивидуума над культурными творениями как материальными, так и нематериальными;
- 4) власть индивидуума над природой, как живой, так и неживой, человеческой (внутренней) и внечеловеческой (внешней).

Человеческая власть подчинена понятию влияние, это значит, что она является одним видом влияния. К видам влияния, не имеющих характер человеческой власти, относятся:

- 1) влияние, исполняющее общественный субъект на другие общественные субъекты и иные явления, без того, чтобы его осознал;
- 2) влияние, исполняющее на будущие реакции общественных субъектов определенный культурный стандарт, т. е. общественная или групповая ценность, общественная или групповая норма, знание или вера, какими являются традиции, нрав, мораль, право, философия, наука и религия;
- 3) влияние, исполняющее на будущие реакции индивидуумов определенная автономная ценность, с которой индивидуум внутренне отождествляется и которую может, но не должен быть интернализован культурный стандарт.

Объем понятия влияния можно еще расширить, а именно так, что носителем влияния будет не только общественный субъект, культурный стандарт или автономная ценность, но любой психологический фактор (иной нежели автономная ценность), материальное культурное создание, биологический и физический факторы, при чем объектом влияния является также любое явление вообще, это значит наряду с общественным субъектом и любой психологический фактор, материальное и нематериальное культурное создание, биологический и физический факторы. Следовательно о влиянии можно также говорить между двумя аппаратами, между биологическим организмом и внечеловеческой естественной средой, между биологическим организмом и аппаратом и т. д.

Так понятие влияние может иметь не только информационный характер, но также материальный (материально-энергетический) характер, или же одновременно информационный и материальный характер. Влияние потом не является только общественным явлением, следовательно исключительно социологической категорией, но категорией различных научных дисциплин.

В заключение статьи влияние и власть определяются:

- 1) влияние — возможность вызвать последствия;
- 2) человеческая власть — возможность вызвать задуманные последствия;
- 3) общественная власть — возможность вызвать задуманные общественные последствия.

В связи с человеческой властью необходимо еще подчеркнуть, что власть сама по себе (как такова) является бессодержательной и нравственно нейтральной. О содержании и нравственной релевантности власти можно говорить только в конкретных случаях власти, связанных с конкретным носителем власти, с конкретным объектом власти, с конкретной целью, с конкретными условиями и с конкретными последствиями.

В связи с общественной властью необходимо еще подчеркнуть, что носитель общественной власти исполняет власть над будущими реакциями объектов власти. То же самое действительно и для так наз. образца подражания, когда носитель влияния не осознает, что выполняет влияние на другие общественные субъекты.

Summary

Josef L. Porket: Authority — Power — Influence

The article deals with both the question of the relations and differences among authority, power and influence, and the basic classification of power and influence. These concepts are also defined.

No uniform opinion exists in the technical literature about the question whether authority is or is not identical with power or influence. In our opinion the authority of the social subject (i. e. of the individual or of the group) is one kind of social power.

Social power presupposes the bearer of power, the object of power and the interaction between them. Further, it presupposes that the bearer of power is aware of it and exercises it always consciously and on the basis of his previous decision.

Social power may involve either the superiority-subordination relation or the relation of equality.

Social power, which involves the superiority-subordination relation, may be divided — according to the subjective relation of the objects of power to the power — into the following three basic kinds:

1. authority: the object of power acknowledges this power; the power is exercised with his consent (will);
2. naked power: the object of power does not acknowledge this power; the power is exercised against his will;
3. manipulation: the object of power is not aware of this power; the power is exercised without his awareness (will).

Power, however, may also be exercised between social subjects in the relation of equality. In this case each of the participant social subjects openly (evidently) influences the other in order to evoke the desired reaction. None of the participant social subjects can evoke the desired reaction of the other without his consent (will), and, vice versa, each of them has the possibility successfully to refuse the reaction which is required by the other. This is reciprocal power.

Social power is subordinate to the concept of human power, i. e., it is one kind of human power. Like social power, human power presupposes that its bearer both is aware of it and exercises it always consciously and on the basis of his previous decision. According to the object of power, human power may be divided into the following basic kinds:

1. the power of the individual over himself, i. e. over his own psychological characteristics and processes and over his own behaviour;
2. the social power;
3. the power of the individual over cultural products, both material and immaterial;
4. the power of the individual over nature, both animate and inanimate, human (interior) and non-human (exterior).

Human power is subordinate to the concept of influence, i. e., it is one kind of influence. There are the following kinds of influence which have not the character of human power:

1. the influence of the social subject upon other social subjects and upon other phenomena, without his being aware of it;
2. the influence of a cultural standard (i. e. of social or group values or norms, of knowledge, or of beliefs — such as tradition, morals, morality, law, philosophy, science and religion) exercised upon the future reactions of social subjects;
3. the influence upon the future reactions of individuals exercised by an autonomous value with which the individual innerly identifies himself and which may or may not be an internalized cultural standard.

The extent of the concept of influence may be further enlarged in such a sense that not only a social subject, a cultural standard or an autonomous value is the bearer of influence, but also any psychological factor (other than the autonomous value), any material cultural product, any biological factor or any physical factor. Further, not only a social subject may be the object of influence, but also any psychological factor, any material or immaterial cultural product, any biological factor or any physical factor. Thus, it is possible to speak of influence also when it is exercised between two machines, between a biological organism and a non-human natural environment, between a biological organism and a machine, etc.

Influence in this sense may have not only an informative character, but also a material (materially energetic) one, or both an informative and material character. Influence is then not only a social phenomenon and thus solely a sociological category, but a category of different scientific disciplines.

In conclusion, influence and power are defined as follows:

1. influence is a possibility to evoke consequences;
2. human power is a possibility to evoke intended consequences
3. social power is a possibility to evoke intended social consequences.

In connection with human power it is necessary to say that power in itself has no contents and is morally neutral. It is possible to speak about the contents and the moral relevance of power only in particular cases of power which are connected with a particular bearer of power, with a particular object of power, with a particular goal, with particular means and methods, with particular conditions and particular consequences.

In connection with social power it is further necessary to add that the bearer of social power has power over the future reactions of the objects of power. The same holds true for the so-called prototypes of imitation, when the bearer of influence is not aware of the fact that he exercises influence upon other social subjects.